

місця проживання потерпілих в супроводженні медперсоналу, відшкодування витрат за технічне обслуговування і проведення спортивних змагань, термінова репатріація і повернення до місця проживання потерпілих по медичних причинах.

Отже, ризики туристичних підприємств і ризики внутрішнього туризму страхуються в межах загальноприйнятих видів страхування, а міжнародні поїздки потребують особливих міжнародних видів страхування: "Асистанс" і "Зелена карта". Українські компанії постійно вдосконалюють структуру послуг, застосовують власні нововведення при страхуванні за цими видами страхування.

Література:

1. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про страхування» від 04. 10. 2001 р. № 2745 – III.
2. Закон України «Про страхування» від 15. 09. 1995 р. № 342/95 – ВР.
3. Закон України «Про туризм» від 18. 11. 03 р. № 1282 – IV.
4. Гвозденко А.А. Страхование в туризме. – М., 2002. – 256 с.
5. Машина Н.И. Страхование для туристических предприятий. – Донецк, 2004. - 432 с.
6. Беруль Ф. Страхование ответственности в туризме. // Туризм: право и экономика. – 2003. - № 1(1). – С. 54 – 55.
7. Зубарев В. Страхование мошенничества и как с ним бороться. // Посредник. – 2004. - № 16 – 20 апреля – С. 46.
8. Коваленко І. Страхування туризму: спокій і ще раз спокій. // Все про бухгалтерський облік 8 червня 2004. № 54 (965) С.9 – 10.
9. Ратна В. Поліс туриста. // Галицькі контракти. № 19. 10. 05. 2004. С.16.

Summary:

O. Hataliak, I. Pandiak. SPECIFIC FORMS OF INSURANCE OF TOURISM

The fundamental forms of insurance of tourism were examined. Specific forms of insurance during the realization of international trips were analyzed. Meanwhile, the cost of the "GREEN CARD" and the urgent medical aid services within the limits of the "Assistance" were described. The structure of services, which follow the program schedule inside the companies "GESSA" and "REMEDI" was described too.

УДК 338.486

Богдан ПУШКАР

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ І ЙОГО ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ

Розробка методичних основ дослідження туристсько-рекреаційного комплексу і його територіальної структури є важливим завданням суспільної географії. До цього часу в науковій літературі не розглядалось цієї проблеми як спеціальної теми. Проте висвітлення методологічних підходів, методів з використанням сучасних технологічних доробок вчених ще не достатньо розроблені в наукових публікаціях. Використання цілого комплексу методичних підходів до дослідження вказаної проблеми дає можливість виявити основні етапи та використати сучасні методи концентрації туристсько-рекреаційної діяльності і вивчити різні форми територіального зосередження даного явища в регіоні.

Аналіз наукових публікацій свідчить про те, що в сучасний період велика увага приділяється вивченню туризму і рекреацій як важливих соціальних галузей господарства. У вітчизняній науковій літературі останнім часом цим питанням приділяється велика увага такими вченими як О.Г.Топчієв, О.О.Льобіцева, В.І.Стафійчук, В.І.Мацола, В.А.Квартальнов, В.Ф.Кифяк та ін. Водночас слід відзначити, що багато теоретичних питань є ще нерозв'язаними, залишаються дискусійними, а в ряді випадків і не поставлені. Зокрема, це стосується дослідження туристсько-рекреаційного комплексу і особливо його

територіальної структури.

Висновки – розробити методологічні принципи та методичні підходи дослідження туристсько-рекреаційного комплексу і його територіальної організації. У процесі дослідження будуть розкриватись такі питання:

- в'яснення і обґрунтування основних методологічних принципів дослідження туристсько-рекреаційного комплексу регіону,
- виділення етапів його вивчення,
- використання різних методів дослідження туристсько-рекреаційного комплексу і його територіальної структури.

Дослідження туристсько-рекреаційного комплексу і його територіальної структури є досить важливою процедурою в суспільній географії. В'яснення методології, методики, технології, а також вибір методичних, технічних та інших прийомів є важливим напрямком суспільно-географічного дослідження структури і територіальної організації туристсько-рекреаційного комплексу будь-якого регіону. Методичні положення вивчення регіональних туристсько-рекреаційних комплексів які висвітлені в науковій літературі, стосується тільки окремих аспектів і не охоплюють туристсько-рекреаційний комплекс як ціле, що впливає на вибір характеристики структури, так і аналіз і синтез їх разом із внутрішнім і зовнішнім середовищем комплексу. Без з'ясування цих проблем неможливо удосконалювати спеціалізацію, комплексний розвиток, зв'язки і відношення між різними складовими туристської індустрії і туристсько-рекреаційним комплексом в цілому.

При аналізі туристсько-рекреаційного комплексу регіону і його територіальної структури ми виходили із таких методологічних і методичних положень:

1. Туристсько-рекреаційний комплекс, як системне утворення має свою структуру, яка може розглядатися у функціонально-комплексному, функціонально-територіальному та організаційно-територіальному аспектах.

2. Кожна структура має об'єктивний характер і елементи її не можна встановлювати довільно оскільки вони формуються на основі дії ринкових, ресурсних, організаційних та виробничих закономірностей і існують реально.

3. Формування і розвиток складових кожної структури є динамічним процесом, який удосконалюється в просторово часовому аспектах і повинен задовольняти мету туристської подорожі і її здійснення.

4. В туристсько-рекреаційному комплексі характерна підпорядкованість окремих структурних елементів, зокрема (функціонально-територіальної) і відособленість (функціонально-компонентної), що пов'язано із спеціалізацією елемента, його ресурсною основою та ринковим попитом.

5. Первинним складовим регіонального комплексу є туристсько-рекреаційне підприємство, сукупність яких формує загальну структуру і визначає характер конкретних структур комплексу.

Вивчення туристсько-рекреаційного комплексу і його структур є досить складним процесом, тому його слід проводити в декілька послідовних етапів.

На першому етапі – створюються теоретичні основи вивчення туристсько-рекреаційного комплексу і його територіальної структури. Для цього аналізуються літературні джерела, фондові матеріали і інші, які дозволяють вникнути в суть об'єкта дослідження. На основі аналізу розкривається суть туристсько-рекреаційного комплексу, проводиться його класифікація за різними принципами, Основними із них є: за метою, часовими характеристиками, територіальними ознаками, за фінансовими можливостями та інші. Важливе місце в дослідженнях займає вивчення структури туристсько-рекреаційного комплексу, використовуючи системно-структурний аналіз. При цьому вибирається такі типи структур, які найбільш повно розкривають роль кожної з них у формуванні галузевого складу комплексу, пропорцій між його складовими, функціональні зв'язки між ними, форми

територіального зосередження і встановлюються відповідні елементи цих структур. Для функціонально-компонентної структури встановлюються галузеві елементи, якими є різні галузі туристсько-рекреаційного комплексу. В процесі аналізу визначаються пропорції між галузями, які входять в комплекс. Ці результати дають можливість визначити ємність туристської території, співвідношення між різними галузями і можливості задоволення потреб рекреантів, тобто визначається якість їх функціонування.

Взаємозв'язки між різними складовими комплексу характеризують функціональні особливості кожного компонента комплексу, починаючи від ресурсів території включаючи стадії використання турпродукту аж до завершення туристського туру. Таке утворення в науковій літературі і називають циклом, а в даному випадку ми називаємо його туристсько-рекреаційним циклом. Він використовується не тільки як метод аналізу повноти галузевої структури, але і як форма територіальної організації комплексу.

Найважливіше значення в суспільно-географічних дослідженнях має виявлення і аналізу територіальної структури, яку провідні вчені (М.Д. Пістун, М.М. Палмарчук, О.М. Паламарчук, О.І. Шаблій, О.Г. Топчієв і інші) називають функціонально-територіальною комбінованою структурою. Вона показує найбільш істотні зв'язки між туристсько-рекреаційною діяльністю і територією. Для її вивчення картографічним методом встановлюються елементи територіальної структури.

На даному етапі розкриття поставленої проблеми аналізуються чинники, які впливають на формування і функціонування туристсько-рекреаційного комплексу і його структури. В ході проведення дослідження розглядаються різноманітні чинники, які впливають різною своєю дією на структурні елементи комплексу і його територіальну організацію. До таких чинників відноситься широка група природних, соціально-економічних, історико-географічних, еколого-географічних та інших ознак, які характерні для певного регіону. Спочатку необхідно виділити чинники, які безпосередньо впливають на формування туристсько-рекреаційного комплексу і участь його у міжрегіональному поділі туристсько-рекреаційної діяльності. На основі порівняльного, географічного, графічного, статистичного та інших методів встановлюється вплив цих чинників на зовнішнє і внутрішнє середовище комплексу. При вивченні комплексу і його структур найважливіше значення має ресурсна база і матеріальні засоби, що становлять основу комплексу, тобто повинні аналізуватися природні ресурси, соціально-економічні та історичні надбання, а для аналізу туристсько-рекреаційного ринку основним чинником виступає населення, соціально-економічний розвиток, оскільки населення є важливим елементом формування комплексу, а також воно приймає безпосередню участь у діяльності туристсько-рекреаційного ринку. До природних чинників ми відносимо: орографічні, земельні, кліматичні, гідрологічні, біологічні. В конкретному виразі це є ландшафти рівнинні, гірські, історико-геологічні пам'ятки, різні спелеоутворення. До кліматичних чинників відносяться показники температур, які можна використовувати в різних видах лікування і відпочинку. Бальнеологічні ресурси мають важливе рекреаційне значення, а ріки, озера – для різних видів туризму і рекреації. Біологічні ресурси і їх розмаїття теж є ресурсами, які використовуються для формування різних видів туризму і рекреації.

В процесі аналізу використовуються також різні соціально-економічні ресурси, які приймають участь у формуванні турпродукту. Це – історичні пам'ятки архітектури, скульптури, природні заповідні об'єкти.

На третьому етапі проводимо системно-структурний аналіз туристсько-рекреаційного комплексу. Це – аналітичний підхід, шляхом якого проводяться дослідження всіх структурних аспектів, характеризується рівень їх розвитку і місце в територіальному поділі праці. Для такого аналізу використовуються різні методи: статистичні, графічні, моделювання, корелятивних залежностей та ін. Досить обширний набір показників необхідно використовувати при характеристиці пропозицій туристських послуг. Серед них

натуральні (кількість туристів), вартісні (надходження від туризму), трудові (кількість зайнятих); локаційні (кількість та потужність обслуговуючих підприємств). При аналізі можна використовувати абсолютні величини, особливо, коли визначаємо поширення, тенденції розвитку, а відносні, коли необхідно визначити, чи провести порівняльний територіальний аналіз. При аналізі рівня споживання турпродукту варто визначити загальні зміни в динаміці через середньорічні темпи росту. Крім таких вартісних показників слід аналізувати і натуральні показники. Вони дають змогу визначити через сальдо туристського балансу спрямованість та характер споживання, при аналізі видової (компонентної) та територіальної структури туристського потоку. Для оцінки структури рівня споживання доцільно використовувати відносні показники, такі як рівень концентрації споживання з розрахунку на чисельність населення, на одиницю території, на одиницю потужності підприємства гостинності. Економічна оцінка рівня споживання визначається за вартісними та трудовими показниками як в абсолютних так і відносних одиницях. До таких показників відносяться обсяг послуг в розрахунку на 100 чоловік населення, на одного зайнятого в туризмі, або на одиницю потужності підприємства індустрії туризму. Ці показники дають можливість провести як структурно-галузевий, так і структурно-територіальний аналіз. (О.О. Любцева с. 132-133). При територіальному аналізі найкраще використовувати відносні локаційні показники, що характеризують стан розвитку мережі (кількість підприємств в сфері гостинності у розрахунку на населений пункт, сумарна потужність підприємств розміщення на 100 чоловік населення, або на 100 туристів).

На четвертому етапі в процесі дослідження найраціональніше використовувати картографічний метод. Він синтезує і уточнює подану інформацію, дозволяє її впорядковувати за певними принципами, провести класифікацію та типологію за критеріями комплексності розвитку, рівнем сформованості індустрії туризму, її співвідношенням з рівнем споживання туристських послуг. Основний метод на даному етапі є аналіз різних форм територіального зосередження ресурсів та індустрії туризму. Територіальний аналіз отриманої інформації дозволяє виявити диспропорції між розвитком туризму та його ресурсною базою, а галузевий аналіз – встановлювати галузеві диспропорції між складовими індустрії туризму та між її розвитком і структурою споживання населенням відповідних послуг.

При встановленні елементів територіальної структури найкраще користуватися показником концентрації підприємств індустрії туризму. Вихідним положенням є туристське підприємство, яке розміщене в населеному пункті і виконує певну туристсько-рекреаційну функцію. Таким підприємством ми вважаємо певний комплекс індустрії туризму, який здатний задовольняти подорожуючих в їх мотиваційних потребах. Обсяг таких потреб, як правило невисокий; він визначається рівнем задоволення потреб гостинності, індивідуального харчування, проведення дозвілля. Кожен наступний елемент територіальної структури є складнішим за функцією, галузевим складом, реалізацією турпродукту та територіальними межами його споживання. Кожен елемент вищого рангу відрізняється також характером організації проведення дозвілля. Найбільш складною процедурою є встановлення туристсько-рекреаційних підрайонів. Для цього слід використати туристсько-територіальні зв'язки між елементами, що визначають їх внутрішню структуру. Найкраще це здійснювати від туристсько-рекреаційного вузла. В разі його відсутності слід використовувати багатопрофільні туристсько-рекреаційні центри. Туристсько-рекреаційні зв'язки від них повинні не перевищувати одноденні подорожі (50-60 км.). Туристсько-рекреаційні райони встановлюються на основі спеціалізації туристського продукту і його концентрації на території регіону. Вони, як правило орієнтуються на певні домінуючі туристсько-рекреаційні ресурси. Таким чином, можна виявити територіальну структуру туристсько-рекреаційного комплексу регіону. Межі районів можуть перериватися в межах регіону адміністративними границями і продовжуватись в інших регіонах і при сприятливих

умовах та ресурсах формувати туристсько-рекреаційну зону. На завершальному етапі дослідження розробляються основні напрямки удосконалення територіальної структури туристсько-рекреаційного комплексу регіону.

В процесі дослідження встановлюються вихідні методологічні положення, на які спирається дослідник при розробці методики вивчення рекреаційного комплексу і його структури. Далі виділяються основні етапи дослідження, що відображають логічний і послідовний хід розкриття суті туристсько-рекреаційного комплексу його функціонально-компонентної, функціонально-організаційної та територіальної структури. Основними елементами останньої є: туристсько-рекреаційний пункт, центр, вузол, підрайон, район, зона.

Література:

1. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. – Чернівці: Зелена Буковина, 2003. – 324 с.
2. Квартальнов В. А. Теория и практика туризма: - М. Финансы и статистика, 2003. – 672 с.
3. Квартальнов В. А. Туризм: Учебник. – Москва: Финансы и статистика, 2004. - 320 с.
4. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг. – Київ: Альтерпрес, 2003. – 436 с.
5. Мацола В. І. // Рекреаційно – туристичний комплекс України. – Львів, 1997. – 259 с.
6. Стафійчук В. І. Рекреалогія – К. : Альтерпрес, 2006 – 264 с.
7. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики. – Одеса: «Астропринт», 2005 – 632 с.

Summary:

Pushkar Bohdan. METHODOICAL BASES OF RESEARCH OF TOURIST - RECREATION COMPLEX OF REGION AND HIS TERRITORIAL STRUCTURE.

Methodical approaches and technologies of study of tourist-recreation complex and structural features are examined. The elements of territorial structure of complex are set and basic directions of their improvement light up.